

Resolució de l'actuació d'ofici amb relació a una fuga de partícules radioactives de la Central Nuclear d'Ascó (novembre 2007)

(Suggeriments adreçats al conseller d'Economia i Finances)

Arran del coneixement de l'existència d'una fuga de partícules radioactives provinents de la Central Nuclear d'Ascó (CNA), durant el mes de novembre de 2007, es va obrir una actuació d'ofici amb la finalitat de recollir informació de les administracions afectades i analitzar fins a quin punt es podien haver vulnerat els drets de les persones que viuen a la rodalia de la CNA, dels treballadors de la CNA i dels que hi van anar de visita, quan els dirigents de la central ja coneixien l'existència d'aquella fuga i no ho havien comunicat encara al Consell de Seguretat Nuclear (CSN).

Per estudiar-ho, es va adreçar un escrit en què es demanava informació:

1. Al conseller d'Economia i Finances
2. Al conseller de Medi Ambient i Habitatge
3. A la consellera de Salut
4. Al conseller d'Educació
5. A l'alcalde d'Ascó
6. A l'alcalde de Vinebre
7. A l'alcalde de la Torre de l'Espanyol
8. A l'alcalde de Garcia
9. Al Defensor del Poble

Tots ells, amb l'excepció del conseller d'Educació i de l'alcalde de Garcia, van respondre al requeriment de la institució i van aportar informacions, opinió i, en algun cas, propostes de millora.

El Defensor del Poble ha estat enviant informació sobre l'estat del pla d'actuació posat en marxa pel CSN un cop conegut l'incident, sobre les propostes de sanció i sobre les accions internes de la CNA, de caràcter tècnic i organitzatiu, imprescindibles per abordar en el futur les deficiències que aquell incident va posar de manifest.

Del conjunt d'actuacions practicades es desprèn:

1. L'existència d'un incident a l'interior de la CNA, el dia 26 de novembre de 2007, que va possibilitar l'emissió de partícules radioactives a l'exterior.
2. Una alteració dels monitors de radiació per situar-los en uns nivells d'actuació superiors als previs, possiblement per eliminar l'alarma i les consegüents demandes d'actuació i l'aturada dels sistemes de ventilació.
3. Un conjunt d'activitats que no tenien cap altra finalitat que intentar descontaminar les zones afectades de l'interior de la central, de les

quals les primeres que es van portar a terme no es van comunicar als inspectors residents.

4. El fet de no informar el CSN fins al 4 d'abril del 2008, 130 dies després de l'incident.
5. L'ocultació dels fets al CSN i al conjunt de la població, i molt especialment als treballadors de la central, als visitants que hi van anar durant aquell període de temps i als ajuntaments de la zona.

La fuga va generar una considerable alarma social i va posar seriosament en qüestió la seguretat en els procediments interns de vigilància radiològica i la possibilitat de vessament de partícules cap a l'exterior d'aquesta central nuclear.

El paper del Govern de Catalunya

L'article 132.4 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya estableix que la Generalitat participa en l'execució en matèria de seguretat nuclear, en els termes que siguin acordats en els convenis subscrits a aquest efecte i, si s'escau, en les lleis.

Per això, cal saludar la signatura del Protocol d'intercanvi d'informació sobre emergències radiològiques, de 18 de setembre de 2008, entre el Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació i el CSN, que té per objectiu establir els mecanismes d'intercanvi d'informació entre el Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació i el CSN pel que fa a successos en instal·lacions i activitats nuclears i radioactives de Catalunya, així com en situacions d'emergència radiològica.

Aquest conveni estableix clarament la necessitat de col·laborar en l'intercanvi d'informació amb relació a instal·lacions, activitats i situacions de risc radiològic per als habitants o el medi ambient a Catalunya, establint els canals de comunicació que siguin necessaris per fer-ho en el mínim temps possible.

D'altra banda, el Protocol parla d'intercanvi d'informacions en situacions tan concretes com els successos que tinguin lloc a les instal·lacions i les activitats nuclears i radioactives situades a Catalunya i les situacions d'emergència radiològica originades en accidents ocorreguts a les instal·lacions radioactives ubicades a Catalunya, entre d'altres.

És a dir: tant el Conveni com el Protocol concreten el que estableix l'article 11 de la Llei 15/1980, de 22 d'abril, de creació del CSN, modificat per la Llei 33/2007, de 7 de novembre, segons el qual el CSN ha de mantenir puntualment informats els governs i els parlaments autonòmics concernits per algun succés que afecti la seguretat de les instal·lacions nuclears o la qualitat radiològica del medi ambient.

De la lectura d'aquest document cal concloure que **el paper del Govern de Catalunya queda limitat a rebre la informació que li pugui subministrar el**

GSN, sense capacitat d'intervenir en el camp de la prevenció d'accidents, ni en l'orientat a la imposició de mesures correctores o propostes de sanció, un cop ha tingut lloc l'accident.

Aquesta intervenció pot garantir els drets dels ciutadans de Catalunya a accedir a la informació mediambiental, però no garanteix que el Govern català estigui en condicions de coadjuvar a garantir unes pràctiques a l'interior de la CNA que ajudin a evitar situacions com la que va donar lloc a aquella fuga d'elements radioactius.

Per això, **es recomana que s'explorin les modificacions normatives necessàries per fer possible una major presència del Govern de Catalunya en l'execució en matèria de seguretat nuclear i es garanteixi un desplegament de les competències previstes a l'article 132.4 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, com a via per fer realitat el dret de totes les persones a viure amb seguretat i en un medi ambient respectuós amb la salut, tal com estableixen els articles 15 i 27, respectivament, del mateix Estatut.**

El paper dels ajuntaments de l'entorn de la CNA

Durant la tramitació d'aquesta actuació d'ofici, s'ha rebut informació suficient d'alguns dels ajuntaments propers a la CNA als quals s'havia adreçat el Síndic.

De les seves manifestacions es desprèn **la necessitat d'assolir molta més transparència en els assumptes que afecten la CNA i més rapidesa en la comunicació als ajuntaments de qualsevol tipus d'incident, sense obviar la necessitat de millorar els protocols de seguiment de la vigilància radiològica dins i fora de la CNA.**

El marc competencial definit a l'article 66 del Decret legislatiu 2/2003, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya, estableix que el municipi pot promoure tota mena d'activitats que contribueixin a satisfer les necessitats de la comunitat de veïns, i que, al mateix temps, té competències en la seguretat en llocs públics i en l'àmbit de la cohesió social.

L'ús de l'energia nuclear de fissió comporta l'assumpció de riscos potencials sobre les persones, en cas d'accident, que no es poden menystenir; és per això que **el tractament poc transparent dels incidents, o la manca d'informació ràpida i veraç al conjunt de la població, comporta l'aflorament de les pors i les malfiances envers aquest tipus d'energia** i genera més inseguretat en les persones amb residència i/o treball en zones properes de la CNA.

Els primers destinataris d'aquesta inseguretat són els ajuntaments, i malament poden contribuir a apaivagar alarmes socials, ja estiguin justificades o no, si ells mateixos tampoc no disposen de la informació.

Cal no oblidar que el Pla d'emergència nuclear exterior de les centrals nuclears d'Ascó i Vandellòs (PEN) atorga als ajuntaments un paper rellevant en la gestió de l'emergència; doncs bé, no hi ha un equilibri entre aquest paper i la nul·la informació que reben en cas d'incidents que no desemboquen en una situació d'emergència.

Aquesta situació, que pot quedar resolta en la part que afecta el Govern de Catalunya, a partir del protocol de 18 de setembre de 2008 esmentat suara, no té paral·lelisme pel que fa als ajuntaments, els quals, malgrat l'incident, no han rebut propostes de millora en el subministrament d'informació en casos com aquest.

Per això, **se suggereix que s'estudiï la conveniència que, un cop rebudes les notificacions a què fa referència el protocol signat entre el Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació i el Consell de Seguretat Nuclear, amb relació als incidents en instal·lacions i activitats nuclears i radioactives i en situacions d'emergència radiològica, el Govern de Catalunya les faci extensives com més aviat millor als ajuntaments de l'entorn de la CNA compresos dins la zona I del PEN; és a dir: Ascó, Vinebre, Flix, la Torre de l'Espanyol, Riba-roja d'Ebre, la Fatarella, Garcia, el Molar, la Palma d'Ebre, Móra d'Ebre, Móra la Nova, la Figuera i Corbera d'Ebre.**

En cas que es consideri que ha de ser el mateix Consell de Seguretat nuclear qui faci arribar les notificacions directament als ajuntaments esmentats, se suggereix que es propiciï una trobada d'alcaldes d'aquests municipis per tractar la qüestió i, si s'escau, plantejar-la al Consell esmentat.

Els treballadors, la població de l'entorn i els visitants ocasionals de la CNA

L'incident de 26 de novembre de 2007 hauria pogut tenir un impacte tremendament negatiu sobre els treballadors de la central i la població dels municipis propers. Pel fet de no informar el CSN fins el 4 d'abril de 2008, els directius de la CNA van obviar que la transparència i la informació rebuda a temps són la base d'un sistema de seguretat competent, tant des del punt de vista del medi ambient, com de la salut dels treballadors i la de les persones que viuen al voltant o que es poden veure afectades per un incident de característiques similars.

L'article 3 de la Declaració universal dels drets humans apel·la al dret a la vida i a la seguretat de les persones i, per aquesta raó, és bàsic i fonamental que tant els treballadors com les persones que es puguin veure afectades per un accident radiològic (habitants de poblacions properes o visitants de la CNA) rebin informació respecte a l'accident, de la manera més ràpida possible.

Les directives europees 80/836, 87/600 i 89/618 EURATOM fan referència al fet que els estats membres estan obligats a preveure que els treballadors exposats rebin una informació adequada en l'àmbit de la radioprotecció i que

la població tingui garantit el manteniment de la salut, a partir de les mesures i dels mitjans d'intervenció personal i material que siguin necessaris.

Igualment, la Llei 27/2006, de 18 de juliol, per la qual es regulen els drets d'accés a la informació, de participació pública i d'accés a la justícia en matèria de medi ambient, que incorpora les directives comunitàries 2003/4/CE i 2003/35/CE, estableix a l'article primer que l'accés de la població a la informació ambiental de què disposin les autoritats públiques o d'altres subjectes en el seu nom és un dret, sense necessitat de posar de manifest un interès determinat.

Malauradament, aquesta informació ràpida i veraç no va arribar a la població en el cas de la fuga de partícules radioactives d'Ascó I, on no es va rebre fins haver transcorregut quatre mesos des de la fuga i, tot i això, **la informació rebuda pels treballadors i per la població del voltant no va ser completa ni suficient.**

Les constants apel·lacions que contenen les diferents directives europees a la necessitat de subministrar als treballadors de les instal·lacions origen de l'emergència i a la població propera una informació ràpida i veraç són plenament aplicables a aquests supòsits de fuga radioactiva a l'exterior de les centrals nuclears, en què sense que se'n derivi una situació d'emergència general, representen uns incidents generadors de perill potencial i alarma social. La possibilitat d'exposició a un impacte radiològic no desitjat, conseqüència del mal funcionament d'una instal·lació de les característiques de la CNA, és un motiu més que suficient per **afirmar que els drets dels treballadors de la CNA i de la població de l'entorn s'han vist vulnerats pel comportament dels òrgans de direcció de la CNA.**

D'altra banda, aquesta necessitat de transparència informativa es troba igualment a la base de la Llei 27/2006, de 18 de juliol, per la qual es regulen els drets d'accés a la informació, de participació pública i d'accés a la justícia en matèria de medi ambient, que incorporen a l'ensens les directives 2003/4/CE i 2003/35/CE.

Aquesta llei fa explícit el dret de tota persona a accedir a tota la informació ambiental que tinguin les autoritats públiques, o la resta de subjectes que la tinguin en nom seu. És evident que hom pot opinar que la Llei fa referència a una situació de petició expressa d'informació ambiental a la qual l'Administració està obligada a respondre donant aquesta informació, però en un marc de bona administració, i prenent en consideració que el tipus d'informació no subministrada *ex-ante* pels subjectes que la tenien (els dirigents de la CNA) és generadora d'alarma social, és legítim que tant els treballadors de la CNA com la població de l'entorn puguin tenir la sensació que el seu dret a disposar d'una informació ambiental, ràpida i veraç s'ha vist conculcat també des de la perspectiva d'una norma de dret positiu com és la Llei 27/2006.

I si això és aplicable als treballadors de la CNA i a la població de l'entorn, **molt més difícil d'entendre resulta el fet que, malgrat conèixer l'existència de la fuga radioactiva, la direcció de les instal·lacions afectades deixés que la CNA fos visitada per terceres persones entre el novembre del 2007 i l'abril del 2008.**

Les explicacions *ex-post* als diferents comitès d'informació local, encara que hagin estat extenses i detallades, no ens poden portar a opinar que no s'han vulnerat drets de persones, com afirma algun dels ajuntaments als quals s'ha demanat informació, de la mateixa manera que unes converses informals entre representants municipals i del CSN i la CNA no serveixen per sustentar la convicció d'una millora de la informació en el futur en situacions com aquestes.

Això porta el Síndic a **suggerir al Govern de Catalunya que caldria crear nous sistemes de recollida i de trasllat de la informació en supòsits de fuites radiològiques (utilitzant fins al límit les tecnologies de la informació i la comunicació), pel que fa als treballadors de la CNA, des de la direcció de la mateixa CNA i, per a la població de l'entorn, des dels seus ajuntaments.**

Conclusió

- 1. Per tot el que s'ha detallat, sembla que l'actuació dels gestors de la CNA pot haver vulnerat el dret a la seguretat de totes les persones i el dret del conjunt de la població a rebre una informació veraç.**
- 2. Cal que l'Administració pública catalana, en el marc de les seves competències, avanci en la promoció normativa i de gestió en matèria de seguretat nuclear, en la millora dels protocols de seguiment de la vigilància radiològica, i en la millora dels sistemes de recollida de la informació i del trasllat d'aquesta informació als ajuntaments i a la població potencialment afectada, com a garantia del dret a disposar d'una informació ràpida i veraç.**

Barcelona, agost de 2009

Síndic de Greuges de Catalunya

Lluís Companys, 7

08003 Barcelona

Tel 933 018 075 Fax 933 013 187

sindic@sindic.cat
www.sindic.cat